

شناسایی و اولویت‌بندی آموزش‌های مهارتی در انتقال مهارت، توسعه و اشتغال پایدار

محمد رضا غفران^{*۱}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی

نویسنده مسئول: mohammadreza.ghofran@yahoo.com

چکیده

یکی از اساسی‌ترین پیش‌نیازها در جهت توسعه که به ویژه طی سال‌های اخیر صدر ادبیات علوم مختلف از جمله مدیریت، اقتصاد، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی به آن توجه و تأکید جدی شده است، مفهوم کارآفرینی و قابلیت‌های مرتبط با آن می‌باشد. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در دستیابی به "توسعه‌ی پایدار" از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در توسعه‌ی پایدار، محور توسعه انسان و کلید آن آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است می‌توان با بکارگیری از نگرش‌ها و رویکردها در کنار آموزش‌های مهارت‌های فنی و تخصصی، به تربیت نیروهای ماهر و متخصص مورد نیاز جامعه پرداخت. این امر باعث ایجاد اشتغال در جامعه می‌شود. با ارائه آموزش‌های غیررسمی فنی و حرفه‌ای در کنار آموزش‌های رسمی عالی تحت عنوان مراکز جوار دانشگاهی می‌توان در توسعه اشتغال منابع انسانی گام بسیار موثری برداشت. در این راستا نظام جامع مهارت و فناوری به گونه‌ای طراحی گردیده که با ارائه این نظام جامع، آموزش‌ها در ارتقاء منافع اشخاص، بنگاه‌های اقتصادی، اقتصاد و اجتماع به ویژه در چالش‌های بحرانی اشتغال، ریشه‌کنی فقر، بیمه‌های اجتماعی و حمایت از رشد اقتصادی تأثیر متقابل دارد. بدین منظور این مقاله چالش‌هایی که افراد جامعه در پیشرفت دانش، مهارت و توانمندی‌های شغلی خود با آن مواجهند، را به صورت روش کتابخانه‌ای مورد بحث و بررسی قرار داده است.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی، توسعه‌ی پایدار، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، نظام جامع مهارت.

۱- مقدمه

این توسعه‌ی کارآفرینی در فعالیتهای اقتصادی و کسب و کار فرآیندی است که نقش حیاتی در تداوم، رشد و توسعه‌ی ملی کشورها ایفا می‌کند. از این رو توسعه‌ی چارچوبی برای ارزیابی، اولویت‌بندی معیارهای کارآفرینی به منظور ایجاد بستر و جو مناسب برای حمایت‌های منطقی از کارآفرینی و کارآفرینان ضروری است (عربیون و همکاران، ۱۳۹۳). در واقع، فرض بر این است که کارآفرینی به عنوان واژه‌ای آشنا برای همگان تأثیر انکارناپذیری در توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فناوری ممالک و مناطق مختلف دارد (لو ۲۰۰۵، پارکر ۲۰۰۹) و به رشد بهره‌وری می‌انجامد و رشد بهره‌وری در توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی، بهبود وضعیت اشتغال و ... اهمیت داشته و چگونگی رقابت را در عرصه‌ی بین‌المللی تعیین می‌کند (دادگر و غلامزاده، ۱۳۸۹).

امروزه قرار گرفتن در مسیر توسعه و دستیابی به "توسعه‌ی پایدار" یکی از اهداف اصلی در جوامع بشری است. سازمان‌های جهانی مانند یونسکو بدون در نظر گرفتن شرایط اختصاصی و اقلیمی کشورها، راه‌های دستیابی به این توسعه را بررسی کرده و راهکارهای کلی دستیابی به توسعه‌ی پایدار را توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای معطوف کرده است. در توسعه‌ی پایدار همه‌ی نظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای به سمت آن هدایت می‌شوند. این امر جز با سرمایه‌گذاری بر نیروی کار و سرمایه‌انسانی در جوامع مختلف ممکن نخواهد بود. در توسعه‌ی پایدار، محور توسعه انسان است و کلید آن آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است. به عبارت دیگر، توسعه‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای موجب افزایش سرمایه‌ی انسانی که موجب توسعه‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌شود. بنابراین نوع جدیدی از دانش و مهارت ایجاد می‌کند که شامل نگرش‌ها و رویکردها در کنار آموزش مهارت‌های فنی و تخصصی پایدار می‌گردد که به آن "دانش برای توسعه پایدار" گفته می‌شود. نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، تربیت نیروهای ماهر و متخصص مورد نیاز هر جامعه، کسب مهارت و ارتقای آن، ایجاد اشتغال و بهره‌مندی از خدمات آنان از اهداف بسیار مهم در کشور است. بدیهی است هنگامی که کسب مهارت و ایجاد تخصص‌های مختلف، متناسب و هماهنگ با نیازهای جامعه باشد علاوه بر ایجاد و ارتقای پویایی و شادابی روحیه در میان قشر جوان می‌گردد، باعث جلوگیری از هدر رفتن منابع انسانی و مالی در جامعه می‌گردد. نیروی انسانی ماهر متخصص متناسب با نیاز بازار کار با استفاده از ظرفیت بخش‌های مختلف دولتی و غیردولتی می‌باشد در مفهوم جدید، سرمایه‌ی انسانی شامل کسب مهارت در کنار آموزش‌های رسمی و نظام آموزش فنی و حرفه‌ای همراه با کسب تجارب در حین کار است. در این راستا طراحی ساختار نظام جامع مهارت و فناوری با سه بخش "آموزش مهارت و فناوری"، "صلاحیت حرفه‌ای" و "نظام احراز اشتغال" در دستور کار سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای قرار گرفت. در گام نخست در آبان ماه سال ۱۳۹۰ نظام "آموزش مهارت و فناوری" به تصویب هیأت وزیران رسید. هدف از ایجاد نظام جامع مهارت و فناوری، یکپارچه‌سازی آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای با تغییرات فناوری و افزایش قابلیت ملی فناوری است که با تحقق این هدف، انسجام نظام آموزش مهارتی با نظام ملی نوآوری و همچنین نقشه‌ی جامع علمی کشور و سایر اسناد بالادستی مدنظر قرار می‌گیرد. با توجه به نقش کلیدی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، دانشگاه جامع علمی کاربردی و دانشگاه فنی و حرفه‌ای در توسعه‌ی شایستگی منابع انسانی و صلاحیت حرفه‌ای نیروی ماهر، لذا لازم است با اتخاذ راهبردها و سیاست‌ها زمینه استقرار و بکارگیری جامع این نظام در کلیه سطوح آموزش فنی و حرفه‌ای فراهم گردد.

در حال حاضر، آموزش‌های کشور به دو صورت "آموزش‌های رسمی و غیررسمی" ارائه می‌گردد. آموزش‌های رسمی در وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش‌های غیررسمی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌شود. با تأسیس مراکز جوار دانشگاهی در سراسر کشور، مقرر شده است در کنار آموزش‌های رسمی دانشگاهی، آموزش‌های غیررسمی فنی و حرفه‌ای جهت کسب و ارتقای سطح مهارتی دانشجویان در کنار کسب علم و دانش و به منظور رفع مشکل فقدان مهارتی در دانش‌آموختگان دانشگاهی ارائه گردد. اهداف اصلی برای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که مورد توجه و استقبال بسیاری از کشورها قرار گرفته است، عبارتند از:

➤ تقویت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به منظور یادگیری مادام‌العمر

➤ جهت دادن آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به سمت توسعه‌ی پایدار

➤ تأمین آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای دانش‌آموختگان دانشگاهی به منظور کسب همزمانی علم و مهارت

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌تواند با انتقال مهارت و شایستگی مورد نیاز جامعه، پاسخگویی به نیازهای در حال تغییر بازار کار، فرصت‌های برابری را برای همه‌ی افراد در بخش‌های دولتی و غیر دولتی محقق می‌سازد. این نوع از آموزش‌ها به عنوان یکی از ارکان توسعه‌ی پایدار مورد پذیرش و تأکید سازمان‌های بین‌المللی مانند یونسکو، یونیوک، سازمان جهانی کار قرار گرفته است.

اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

واژه کارآفرینی از کلمه فرانسوی *entrepreneur* به معنای "متعهد شدن" نشأت گرفته است. بنا بر تعریف واژنامه دانشگاهی وبستر: کارآفرین کسی است که متعهد می‌شود مخاطره‌های یک فعالیت اقتصادی را سازماندهی، اداره و تقبل کند. اقتصاد دانان نخستین کسانی بودند که در نظریه‌های اقتصادی خود به تشریح کارآفرین و کارآفرینی پرداختند و تمامی مکاتب اقتصادی از قرن ۱۶ میلادی تاکنون به نحوی کارآفرینی را در نظریه‌های اقتصادی خویش تشریح نموده‌اند. کارآفرینی از مباحثی است که در تمامی ابعاد توسعه اقتصادی و اجتماعی از حدود ۲۰ سال به این طرف عملاً در دنیای تجارت و کسب و کار مطرح شده است. کارآفرینی سازمان دهی تولید و اعمال شیوه‌های نوین و سودآور و مقابله با خطرات احتمالی در فعالیت‌های اقتصادی است. کارآفرینی تلاشی است برای ایجاد ارزش از طریق شناخت فرصت‌های شغلی، مدیریت، ریسک مناسب و استفاده از مهارت‌های مدیریتی و ارتباطی به منظور بسیج نمودن منابع انسانی، مالی برای به ثمر رسیدن یک پروژه (مایکل، ۱۳۷۹، ص ۲۳). نظریه پردازان کارآفرینی هنوز در مورد این که آیا کارآفرینی رفتاری اکتسابی بوده و قابل آموزش دادن و یا صفتی ذاتی، مردد هستند، از سوی دیگر سیاستمداران و سیاستگذاران همچنان مدافع آموزش کارآفرینی هستند زیرا آنها به نقش اقتصادی درک شده آن فکر می‌کنند. همچنین کارفرمایان احتمالاً فکر می‌کنند که استخدام فارغ‌التحصیل از یک دوره کارآفرینی منجر خواهد شد به راه‌های خلاقانه‌تر انجام کسب و کار و کشف محصولات/ خدمات رقابتی جدید و روش‌های جدید بازاریابی (اموالسالوبا، ۲۰۱۰). آموزش دانش و مهارت‌های کارآفرینانه بر افزایش نرخ راه‌اندازی و رشد بنگاه‌های اقتصادی اثر مستقیم و مثبت دارد و باعث توسعه اقتصادی و بهبود کمی و کیفی بنیانگذاران کسب و کارهای جدید خواهد شد (کلاوستن، ۲۰۰۰؛ فیت ۲۰۰۱). براساس نتایج به دست آمده از بسیاری تحقیقات عوامل اصلی شکست کارآفرینان در ایران شامل سه عامل خارجی جو اقتصادی نامناسب جامعه، قوانین و مقررات دولتی و تأمین نامناسب منابع مالی از راه سرمایه‌گذاران و بانک‌ها و سه عامل داخلی تغییر انگیزه‌ها، خستگی و دل سردی از کار، ارزیابی غیر واقعی طرح و عضویت نداشتن شبکه‌ها و گروه‌های مرتبط با کسب و کار است (آراستی و غلامی ۱۳۸۹). آنچه که مهم به نظر می‌رسد این است که کارآفرینی موجب توزیع متناسب درآمد می‌شود و اضطراب‌های اجتماعی را آرامش می‌بخشد. کارآفرینان همواره در جستجو، شناسایی و یا ایجاد مواد اولیه لازم برای تولید خدمات و کالاها هستند. در نظر آنها تقریباً هیچ چیز بی استفاده نیست. بنابراین، آنها کسانی هستند که معمولاً عوامل اقتصادی، مواد خام و دیگر منابع را در مناطق بکر مشاهده کرده و با ایجاد مؤسسات در این مناطق به بهبود و توسعه کشور کمک می‌کنند (رحمانی‌فر و مرادی ۱۳۹۰).

سیر تاریخی مفهوم کارآفرینی

واژه کارآفرینی در طول زمان همراه با تحول شیوه‌های تولید و ارزش‌های اجتماعی دچار دگرگونی و افزایش مفاهیم در بر گیرنده شده است. از آنجا که بررسی این تحولات و موارد کاربرد این واژه تا حد زیادی در راستای توسعه‌ی نظریه‌ی کارآفرینی حرکت کرده است، مروری داریم به پنج دوره دگرگونی، در مفهوم کارآفرینی (جمشیدی کهساری و قاسمی، ۱۳۸۷). اولین تعاریف کارآفرینی در این دوره ارائه می‌شود این دوره همزمان با دوره‌ی قدرتمندی ملاکین و حکومت‌های فنودالی در اروپا است. کارآفرین کسی است که مسئولیت اجرای پروژه‌های بزرگ را بر عهده می‌گیرد و البته در این راه مخاطره‌ای را نمی‌پذیرند، زیرا عموماً منابع توسط حکومت محلی تأمین می‌شود و او صرفاً مدیریت می‌کند. نمونه‌ی بارز کارآفرینی در این دوره معماران مسئول ساخت کلیسا، قلعه‌ها و تأسیسات نظام هستند.

تعاریفی برای کارآفرینی شده است که برخی از آنها در ذیل آمده است:

- کارآفرینی عاملی است که عوامل گوناگون را در کنار یکدیگر قرار می‌دهد تا بهره‌برداری از منابع و فعال شدن آنها در جهت بهره‌وری و تأمین منافع ملی میسر گردد و مؤسسات بهره‌ور و خلاق ایجاد شوند که موجب رشد توسعه همه جانبه باشند (هامی، ۱۳۸۰).
- کارآفرینی ناظر به رفتارها و فعالیت‌های خطرپذیر و نوآور و بهره‌گیری از فرصت‌هایی و کارآفرینان کسانی هستند که همراه با خطرپذیری، فرصت‌هایی را غنیمت می‌شمرند و با تکیه بر اندیشه‌ها و تجربه‌های خویش راهکارهای تازه برای سودآوری جستجو می‌کنند (جهانگیری، ۱۳۸۰).
- کارآفرینی فرآیندی است که منجر به ایجاد رضایتمندی یا تقاضای تازه می‌شود. کارآفرینی عبارت از فرآیند ایجاد ارزش از راه تشکیل مجموعه‌ای منحصر به فرد از منابع به منظور بهره‌گیری از فرصت‌ها است (احمدپوردارابانی، ۱۳۷۹).

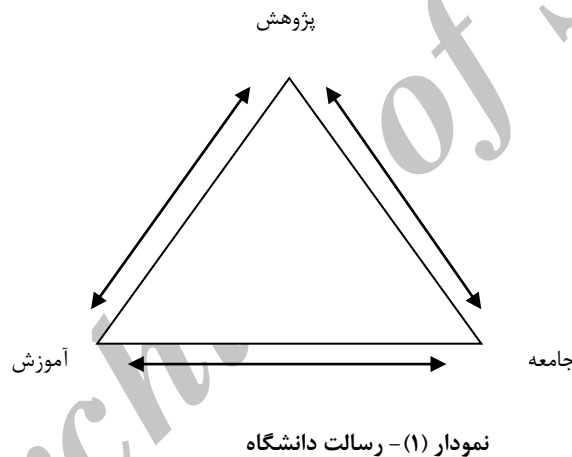
گذشته از مفاهیم و تعاریف مختلف کارآفرینی، این نکته قابل انکار نیست که رشد و پرورش افراد برخوردار از شاخصه‌ها و ویژگی‌های کارآفرینانه، هیچ‌گاه در خلا اتفاق نمی‌افتد. بلکه این مهم نیازمند یک جریان آموزشی هدفمند و قبلو مسئولیت توسط نظام آموزشی و نهادهای وابسته به آن در سطوح و مقاطع تحصیلی مختلف به ویژه مقطع آموزش عالی می‌باشد (امینی و همکاران، ۱۳۹۲). هربرت و لینک، دوازده ویژگی را بر کارآفرینی بر شمرده‌اند که عبارتند از: مخاطره را با عدم قطعیت ارتباط می‌دهد. عرضه کننده سرمایه مالی است، مبتکر مالک شرکت تجاری است، به کار گیرنده عوامل تولیدی است، حاکم و کارفرما است و فردی است که منابع را جهت مقاصد مختلف بکار می‌گیرد (مدیسون، ۱۹۹۴). بنابراین کارآفرینی را می‌توان یک فرآیند پویا نامید، که شامل آرمان، تحول، دگرگونی و خلاقیت می‌شود. این فرآیند به کاربرد و استفاده نیرو و انگیزه‌ی افراد در جهت خلق و اجرای ایده‌های نو و همچنین راه‌حل‌های کاربردی احتیاج دارد. اجزای اصلی این فرآیند شامل موارد زیر است:

- میل به خطرپذیری حساب شده براساس زمان
- ارزش خالص با فرصت شغلی
- توانایی تشکیل یک تیم در ارتباط با انجام یک کار پرخطر
- داشتن مهارت خلاق در نظم بخشیدن به منابع مورد نیاز
- داشتن مهارت اساسی در پی‌ریزی و طراحی یک طرح منسجم و پایدار شغلی
- داشتن چشم‌اندازی برای یافتن فرصت‌هایی که دیگران نمی‌توانند در یک موقعیت به هم ریخته و پر آشوب دریابند (کوراکتو و هودگتس، ۲۰۰۴).

دانشگاه، کارآفرینی و اشتغال

در قرن بیست و یکم، SMEs بعنوان موتور توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه، منشاء اصلی اشتغال مولد و تمهید محیط کارآفرینی، تسریع درخلاقیت و نوآوری و گشایش فرصت‌های تجاری نوین محسوب میشوند. بهر حال برای داشتن شرکت که تا حالا کمتر مورد مطالعه قرار گرفته، لازم و ضروری است. مخصوصاً (SMEs)های بزرگ، توجه به موضوع تاسیس شرکت دولت ها در دوره های بحرانی توجه بیشتری به این مسئله می کنند و سیاستهای خودشان را به سوی تشویق برای تاسیس شرکتها با اهداف

اصلی بهبود خود اشتغالی و افزایش رقابت اقتصادی، هدایت می کنند. شرکت های جدید اصلاحاتی را در روابط بازار، ایجاد می کنند و افزایش رقابت را بوسیله معرفی خدمات و محصولات جدید، فرایندهای جدید و تازه برای همان محصولات و خدمات، راههای بازاریابی جدید و غیره را مطرح می کند و شرکت ها را به داشتن یک گروه خلاقیت و ابتکار وادار می کند. برای تاسیس این شرکتها به دو عامل نیاز است: اول یک کارآفرین بالقوه، که یک شخص با انگیزه و با استعداد برای به وجود آوردن فرآیند، و همچنین محیط مساعد برای تاسیس شرکت (Ibid, ۲۰۰۱). تاسیس شرکت نتیجه شرایط نامطلوب در زندگی کارآفرین است که این شرایط شامل بیکاری، وجود شرایط ناامن کاری و استخدامی، فقدان پیشرفت کاری و غیره است. تاسیس شرکت، رهایی از این شرایط نامطلوب است و شخص را به سوی کارآفرینی پیش می برد، کارآفرین می خواهد چیزهایی را که برای او کشش انگیزه ای دارد انجام دهد (Jean Baptiste, ۲۰۰۱) متداول ترین وظیفه دانشگاه ها از هنگام ظهور، انتقال دانش و اجرای طرح های پژوهشی بوده است. این در حالی است که به باور صاحب نظران، دانشگاه های امروز باید نقش عمده ای را در ارائه ابتکارات و رفع تنگنای محلی و بطور کلی رشد اقتصادی (از طریق تعامل مؤثر صنعت و دانشگاه) ایفا نمایند. این عرصه نسبتاً جدید همان رسالت سوم دانشگاه هاست. بنابراین رسالت های دانشگاه عبارتند از: آموزش، تحقیق و جامعه. هر یک از این سه عنصر با یکدیگر در ارتباط هستند و رابطه آنها دو طرفه است. شکل زیر آن را بطور کامل نشان می دهد (Ussman, ۱۹۹۸). نمودار زیر رسالت دانشگاه را در ارتباط با جامعه نشان می دهد.

تشریح نقش دانشگاه در توسعه کارآفرینی و اشتغال

بارتون کلارک معتقد است که دانشگاه های پویا در قرن بیست و یکم دانشگاه هایی هستند که کارآفرین بوده و بتوانند ارزش های تخصصی و مدیریتی را تلفیق نمایند. وی همچنین اظهار می دارد که هدفمند کردن فعالیت ها، ایجاد توازن میان پژوهش ها، آموزش و خدمات اجتماعی و تنوع در تامین بودجه، از جمله ویژگی های بارز دانشگاههای پویا در قرن جدید است (آراسته، ۱۳۸۲).

دانشگاه در توسعه فعالیت های کارآفرینی از دو راه می تواند مشارکت کند: شرکت کردن در فعالیت هایی که دانشجویان را بطور مستقیم وارد مؤسسات و بنگاههای اقتصادی می کند و همچنین طراحی دوره تحصیلاتی که دانشجویان را برای تاسیس شرکت ها آماده می کند. اخیراً بعضی دانشگاه ها در یکسری فعالیتهایی که محدود به ایجاد شرکت هستند، مشارکت می کنند: پارکهای دانش، مراکز ابتکار و خلاقیت و مراکز پرورش تجارت و کسب و کار، تاسیس شرکت ها (SMEs) بر مبنای تکنولوژی های جدید نیازمند این است که انتقال تکنولوژی از دانشگاه ها و مراکز تحقیقات به صنعت تسهیل شود و این آغاز همکاری بین دانشگاه و صنعت است. انتقال دانش مهم است ولی در کنار آن، انتقال مهارت ها، شایستگی ها، نگرشها و ارزش ها نیز مهم است. آموزش نمی تواند تنها یک راه ساده از دانشهای گذشته سیستماتیک باشد، آموزش باید راهی باشد برای توسعه مهارت هایی که نسل جوان در آینده به آن نیاز خواهد داشت. اگر ما بخواهیم کارآفرینی را در نسل جوان رواج دهیم باید بطور متفاوت از آنچه به آنها آموزش می

دادیم، تعلیم دهیم (Ussman, ۱۹۹۸). جوهانیسون ۱ مجموعه‌ای از شایستگی‌ها و صلاحیت‌های مورد نیاز برای کارآفرین بودن را پیشنهاد کرد. در زیر برخی پیشنهادها برای بهبود و ترویج کارآفرینی در دانشگاه‌ها آمده است:

♦ ایجاد تغییرات اساسی در دوره‌های تدریس و محتوای آموزش در کلیه مقاطع تحصیلی به گونه‌ای که موجب خلاقیت و نوآوری در فراگیران شود.

♦ ایجاد دوره‌های آموزش کارآفرینی در مقاطع تحصیلی مختلف به ویژه راه‌اندازی رشته‌های کارآفرینی در دانشگاه‌ها، که به عنوان نمونه می‌توان از رشته‌هایی مانند کارآفرینی سازمانی، اقتصاد کارآفرینی، توسعه و آزمایش مفهوم کارآفرینی، بازاریابی، مدیریت تولید و توسعه و تاسیس شرکت‌های جدید نام برد.

♦ دووک براین باور است که دانشگاه‌ها باید با تاسیس نهادهای مختلف (پارک‌های فناوری)، در سایه همکاری و با ایجاد شبکه‌های ارتباطی، از کارآفرینی در دانشگاه‌ها حمایت کنند (Duke, ۲۰۰۲).

♦ یک برنامه آموزشی ایجاد شود که آن برنامه مکانی برای تحقیق و بررسی فرصت‌های تجاری باشد و دانشجویان یک برنامه تجاری را استادانه بسازند. ساختن یک برنامه تجاری دانشجویان را وادار می‌کند تا اطلاعات مورد نیاز را در پیرامون خود جستجو کنند و آنها را مجبور به ترکیب و بکار بستن آنها می‌کند.

♦ مشارکت کارآفرینان در کلاس‌ها نیز مهم است. این موضوع را نایت ۱ پیشنهاد کرد. استفاده از دانشجویان سابق که وضعیت کارمندی را رها کردند و کارآفرین شده‌اند و استفاده از مطالعات موردی درباره کارآفرینی، پیشنهاد شده است. دیدن دانشجویان سابق که حالا کارآفرین شده‌اند می‌تواند مدل و الگویی برای دانشجویان فعلی باشد.

♦ فرهنگ سازی و آگاه‌سازی جامعه بالاخص محیط‌های دانشگاهی در مورد کارآفرینی، کارآفرینان و نقش آنها در رونق اقتصادی و رفاه.

♦ یکی از مهمترین و فوری‌ترین محورهای پژوهشی در این باره این است که برای راه‌اندازی رشته کارآفرینی در دانشگاه‌ها، مشخص شود که چه موضوعاتی در دوره آموزش کارآفرینی باید تدریس شود. دانشگاه‌ها برحسب ویژگی‌های گروه‌های مختلف آموزشی خود و نیازهای محلی و منطقه‌ای می‌باید برنامه آموزشی خاص را طراحی نمایند.

شاخص‌های کسب و کار در ایران

۱- قوانین مربوط به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، ضرورت بهبود شاخص سهولت "شروع کسب و کار" نخستین شاخص مورد محاسبه، شاخص سهولت شروع کسب و کار است، که کشورمان رتبه ۱۸۳ کشور جهان داراست و همچنین بهترین وضعیت را در میان سایر شاخص‌های ایران دار می‌باشد و بر اساس بررسی‌های بانک جهانی، هشت مرحله برای شروع یک کسب و کار در ایران سپری می‌شود که طی ۴۷ روز تقویمی را به خود اختصاص می‌دهد. هزینه‌ای که یک سرمایه‌گذار برای شروع کسب و کار خود باید بپردازد ۴/۶ درصد درآمد سرانه ایران (۳۴۰۰ دلار برای سال مورد بررسی) و حداقل سرمایه مورد نیاز یک درصد درآمد سرانه است (بانک مرکزی ایران، ۱۳۸۷). بهبود این شاخص و عوامل موثر بر آن بر عهده سازمان ثبت اسناد و املاک کشور قرار داده شده، و قرار است این سازمان در کوتاهترین مدت، با کاهش زمان انتشار ثبت شرکت‌ها به هشت روز، به حداقل رساندن فرآیند ثبت از طریق اعمال اتوماسیون اداری؛ کاهش زمان مربوط به انتشار آگهی در روزنامه رسمی، کاهش

مراحل مربوط به حسابداری بانک، اقدامات پستی این شاخص را بهبود ببخشد. همچنین تدوین قانون جدید مرتبط با ثبت شرکتها از برنامه های بلند مدتی است که برای ارتقاء وضعیت فعلی کشور در حوزه انجام شود (World Bank, ۲۰۱۰).

۲- قوانین مربوط به نقش شهرداری در ارتقاء رتبه شاخص "اخذ مجوز"

شاخص دوم، شاخص سهولت اخذ مجوزها برای ساخت یک انبار تجاری است. که از این نظر در میان ۱۸۳ کشور در رتبه ۱۴۱ قرار داریم که در واقع بدترین رتبه در میان سایر شاخص هاست. بررسی های بانک جهانی نشان می دهد، اخذ مجوزها برای ساخت یک انبار صنعتی در ایران به طی ۱۹ فقره، زمانی در حدود ۶۷۰ روز کاری و پرداخت هزینه ای معادل، ۲/۵۱۴ درصد درآمد سرانه نیاز دارد (World Bank, ۲۰۱۰).

۳- قوانین مربوط به موسسه کار و تأمین اجتماعی وزارت کار و بهبود شاخص "اشتغال"

سومین شاخص که خود ترکیبی از شاخص های متعدد و مختلف است و ایران نیز در آن از جایگاه خوبی برخوردار نیست، است و بنابراین باید موسسه کار و تأمین اجتماعی به عنوان متولی ۱۳۷ شاخص اشتغال است که رتبه کشورمان در این شاخص بهبود این شاخص تلاش فشرده و فراوانی برای ارتقای جایگاه کشورمان در این حوزه انجام دهد و شاخص اشتغال از بررسی سه عامل سختی اشتغال، هزینه غیر دستمزدی کارکنان و هزینه اخراج بر حسب دستمزد هفتگی محاسبه می شود. شاخص سختی اشتغال نیز خود از سه زیر شاخه دشواری استخدام، انعطاف پذیری ساعات کار و دشواری اخراج حاصل می شود. امتیاز شاخص دشواری استخدام کشور ما از ۱۰۰، امتیاز انعطاف پذیری ساعت کار ۶۰ از ۱۰۰ و امتیاز دشواری اخراج ۵۰ از ۱۰۰ برآورد شده، بنابراین در مجموع شاخص سختی اشتغال امتیازی معادل ۴۰ از ۱۰۰ کسب کرده است. بنا بر محاسبات بانک جهانی در ایران هزینه غیر دستمزدی کارکنان نیز ۲۳ درصد کل دستمزد و هزینه اخراج بر حسب دستمزد هفتگی هم معادل دستمزد ۹۱ هفته است (World Bank, ۲۰۱۰).

۴- قوه قضائیه و بهبود شاخص "ثبت اموال"

شاخص ثبت اموال توسط قوه قضائیه به عنوان چهارمین عامل موثر در شاخص فضای کسب و کار، شاخصی است که کشور از میان ۱۸۳ کشور در رتبه ۱۵۳ قرار دارد. بررسی های موسسه مالی بین المللی نشان می دهد ثبت اموال یک شرکت در ایران به طی ۹ مرحله اداری، صرف ۳۶ روز کار و پرداخت هزینه ای معادل ۱۰/۶ درصد ارزش اموال نیاز دارد. از این رو قوه قضائیه به صورت اعم و معاونت حقوقی و توسعه قضائی آن به طور اخص اقدامات متعددی مانند تنظیم قراردادهای نمونه و فرمهای خرید و فروش به صورت آزمایشی در دفتر ثبت املاک و تعمیم قراردادهای و فرمهای خرید و فروش و بر خط کردن آنها را در دستور کار قرار دارد (World Bank, ۲۰۱۰).

۵- قوانین مربوط به بانک مرکزی و شاخص سهولت "اخذ اعتبارات بانکی"

اخذ تسهیلات و اعتبارات بانکی در حکم نبض حیاتی بنگاه ها و فعالیتهای اقتصادی بخش خصوصی است و میزان سهولت سرعت دسترسی به این تسهیلات یکی از محوری ترین شاخص های یک فضای کسب و کار در اقتصاد هر کشور است که خوشبختانه این شاخص در میان سایر شاخص های موثر در فضای کسب و کار با قرار گرفتن در رتبه ۱۱۳ از وضعیت نسبتاً مناسبتری برخوردار است. در محاسبه این شاخص به بررسی شاخص قدرت حقوقی قانونی (ارتباط وام گیرنده و وام دهنده با وثایق، ورشکستگی و ... در قانون) شاخص علنی بودن اطلاعات اعتباری، میزان پوشش اطلاعات مالی افراد توسط بخش دولتی برحسب تعداد بزرگسالان و میزان پوشش اطلاعات مالی افراد توسط بخش خصوصی برحسب درصدی از تعداد بزرگسالان پرداخته می شود (World Bank, ۲۰۱۰).

۶- حمایت قضایی از سرمایه گذاران ۱، "شاه کلیدی که در دست قوه قضائیه است"

حمایت قضایی از سرمایه گذاران یکی از حلقه های کلیدی و مهم در زنجیره بهبود فضای کسب و کار در اقتصاد است، چرا که بدون احساس امنیت لازم از سوی سرمایه گذاران و فعالان اقتصادی انگیزه بر حضور در اقتصاد و فعالیت در آن از بین می رود و از این رو معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضائیه ماموریت یافته رتبه ایران در این شاخص را از ۱۶۵ به جایگاهی مناسبتر برساند و کارگروه های مربوطه در حال تدوین برنامه های لازم در این زمینه برای اجرا در بازه زمانی کوتاه مدت هستند، ولی نکته اساسی در

این زمینه که ذیل اقدامات بلند مدت تعریف می شود، روشن کردن این وضعیت بنا بر بررسی ۱۰ های بانک جهانی است که امتیاز ایران در شاخص افشای فعالیتهای مالی و دسترسی سهامداران جزء به این اطلاعات پنج از است (World Bank, ۲۰۱۰).

۷- قوانین مربوط به سازمان مالیاتی و شاخص "مالیات"

رتبه ایران در شاخص پرداخت مالیات در میان ۱۸۳ کشور ۱۱۷ است؛ مالیات در این شاخص شامل مالیات بر درآمد شرکتها، مالیات مشاغل و مالیات بر ارزش افزوده می شود. بنا بر بررسی های صورت گرفته هر مودی مالیاتی برای پرداخت مالیات خود باید ۲۲ مرحله را طی و معادل ۲۹۲ ساعت کاری در سال زمان صرف کند. کل مالیات قابل پرداخت، کل مبالغ مالیات و هزینه های اجباری تامین اجتماعی در سال دوم نیز معادل ۴۴ درصد سود مودی مالیاتی است (World Bank, ۲۰۱۰).

۸- قوانین مربوط به سازمان توسعه تجارت و توسعه شاخص "تجارت فرامرزی"

سازمان توسعه تجارت کشور به عنوان متولی بحث تجارت فرامرزی که یکی از شاخص های فضای کسب و کار است، در حال برنامه ریزی برای بهبود رتبه ۱۳۴ ایران است. گزارش های بانک جهانی نشان می دهد یک صادر کننده در ایران برای صادرات نیاز به تهیه هشت سند و پرداخت هزینه ای برابر ۱۰۱۱ دلار بر حسب دلار به کانتینر و صرف ۲۶ روز کاری دارد. اسناد مورد نیاز برای واردات ۱۰ فقره، تعداد روزهای کاری مورد نیاز ۴۲ روز و هزینه پرداختی بر حسب دلار به کانتینر ۱۶۵۶ دلار است (World Bank, ۲۰۱۰).

۹- شاخص "اجرای قراردادهای"، سومین نقش قوه قضائیه در بهبود فضای کسب و کار

شاخص اجرای قرارداد یا لازم الاجرا شدن قراردادهای رتبه ۵۳ را داراست با این حال معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضائیه موظف به بررسی عملکرد قضاوت پرونده ها به صورت بر خط در ۳۰ مرکز استان کشور و برقراری امکان دسترسی به تمام پرونده ها به صورت بر خط در کوتاه مدت شده است. گزارش های بانک جهانی نشان می دهد تعاملات دو طرف دعوا و دادگاه ایران به ۳۹ مرحله می رسد، از زمان تشکیل پرونده تا پرداخت خسارت ۵۲۰ روز طول می کشد و معادل ۱۷ درصد ارزش شکایت نیز به عنوان رسیدگی به آن باید پرداخت شود (World Bank, ۲۰۱۰).

۱۰- نقش قوه قضائیه در شاخص "اعلام ورشکستگی"

شاخص سهولت تعطیل کردن کسب و کار دهمین و آخرین شاخص مورد بررسی در شاخص فضای کسب و کار کشورهاست، که ایران در آن رتبه ۱۰۹ را داراست و بنا بر بررسی های بانک جهانی در کشورمان از ابتدای تشکیل پرونده برای تعطیل کسب و کار (اعلام ورشکستگی) تا تسویه حساب کامل با طلبکاران ۴۵ سال طول می کشد ۹ درصد از ارزش اموال بنگاه در قالب هزینه های قانونی در مراحل مختلف خرج می شود همچنین طلبکاران تا ۲۳ درصد از ارزش اموال شرکت ورشکسته را به جای مطالبات اخذ می کند. برای بهبود وضعیت این شاخص هم معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضائیه با تشکیل کار گروهی در نظر دارد و در بلند مدت نسبت به مکانیزه شدن فرآیند ثبت املاک و اموال و برقراری دادگاههای اختصاصی تجاری اقدام کند (World Bank, ۲۰۱۰).

مشکلات و چالش های نظام آموزش فنی و حرفه ای

شناسایی مشکلات و چالش های نظام آموزش مهارت و فناوری در دو بعد ذیل بررسی می گردد.

➤ عوامل بیرونی نظام

➤ عوامل درونی نظام

۱- عوامل بیرونی نظام آموزش فنی و حرفه ای

- رشد بالای جمعیت و افزایش جمعیت جوان
- فقدان تعامل میان ارائه دهندگان آموزش های متوسطه، عالی، فنی و حرفه ای و بازار کار

۲- عوامل درونی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای

- فقدان نظام یکپارچه مدیریت
- نبود استراتژی و برنامه‌های هدفمند و مؤثر بین آموزش‌های مهارتی و نیاز بازار کار
- مبتنی نبودن تصمیم‌های مهارتی کشور بر اساس دستاوردهای پژوهشی
- استفاده از مدیران متخصص در زمینه‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
- عدم حضور مناسب بخش‌های غیردولتی و ذی‌نفعان در توسعه‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
- عدم تطابق استانداردهای آموزشی و شغلی، تجهیزات با نیاز صنعت و بازار کار
- پیوند نامناسب کارفرمایان ۲۵، کارگران و عرضه‌کنندگان آموزش فنی و حرفه‌ای
- پیوند ضعیف طرح طبقه‌بندی مشاغل ۲۶ با نظام آموزش فنی و حرفه‌ای

روش پژوهش

در ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی سایت‌های مختلف به ویژه سایت سازمان بین‌المللی کار و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، تحقیق و پژوهش در زمینه مطالب موجود در سایت، مدارک و مستندات مربوط، وضعیت آموزش رسمی و غیررسمی و مادام‌العمر در توسعه نیروی انسانی در ایران بررسی شد. سپس با استفاده از روش توصیفی به تحقیق در این زمینه پرداخته شد. در این روش به تجزیه و تحلیل تأثیرات این آموزش‌ها در زندگی افراد جامعه به ویژه کارگران، شاغلان و بیکاران پرداخته شده است.

نتایج تحقیق

از آنجا که کارآفرینی به عنوان یک عامل کلیدی رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کشورها شناخته شده است. بنابراین پژوهش‌های مرتبط با آن واحد اهمیت بسیار مهم‌ترین موضوعات مرتبط با کارآفرینی یعنی آموزش کارآفرینی مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است که توانایی علمی و مهارت اساتید در بالاترین سطح معیارها و تعامل بین دانشجویان در پایین‌ترین سطح معیارها می‌باشد. پرورش و توسعه توانایی‌های کارآفرینان باعث توسعه فرهنگ کارآفرینی می‌شود. این امر عاملی بسیار مهم و سرنوشت‌ساز در اشتغال است. برای دستیابی به جامعه‌ای با نیروی انسانی توانمند و ماهر که همه افراد آن با آرامش خاطر به کار و تلاش می‌پردازند از اهداف و آرمان‌های دولت‌ها می‌باشد. لذا با دوراندیشی و استقبال از راهبردها و دستورالعمل‌های سازمان بین‌المللی کار می‌توان با نگرش و درک درست از پیشگامی و برخورداری از شایستگی‌های حرفه‌ای در سطح استانداردهای جهانی و با بازنگری زیرساخت‌های آموزش رسمی، غیررسمی و مادام‌العمر و توسعه شایستگی و توانمندی‌های افراد در این حوزه می‌توان به توسعه‌ی پایدار و دانش بنیان با مشارکت فعال تمامی افراد جامعه در تمامی عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دست یافت. لذا به منظور تحقق این آرمان لازم است بسترهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی مشارکت همه افراد جامعه فراهم گردد. از طرفی وجود فرصت‌های برابر برای توسعه توانمندی‌ها و شایستگی‌های زنان و مردان در بعد مهارت‌های شغلی در توسعه پایدار مهم و اساسی دارد. لذا اهمیت به آموزش‌های رسمی، غیررسمی و مادام‌العمر فنی و حرفه‌ای نقش بسزایی در پیشبرد این اهداف خواهد داشت.

منابع

- [۱] سایت رسمی سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور به آدرس Irantvto.ir
- [۲] آراسته، حمیدرضا، (۱۳۸۲)، کارآفرینی و آموزش عالی: اصول و موانع، مجله رهیافت، شماره ۲۹، ص ۱۳-۵
- [۳] بانک مرکزی ایران (۱۳۸۷)، بررسی مقایسه ای شاخص های فضای کسب و کار در ایران و جهان، مجموعه پژوهشهای اقتصادی، شماره ۳۰
- [۴] پاداش، حمید (۱۳۸۸)، سهولت کسب و کار در ایران گزارش بانک جهانی در مورد فضای کسب و کار ایران در سال ۲۰۱۰، گروه مطالعات فضای کسب و کار، کد موضوعی ۲۹۰، شماره مسلسل ۱۰۱۳۸
- [5] Duke, C. (۲۰۰۲). "The Morning after the Millennium: Building the Long-Haul Learning University", International Journal of Lifelong Education, vol ۲۱(۱)
- [6] Ussman, Ana Maria. (۱۹۹۸). "University and Entrepreneurship Development", Academy of Business & Administrative Science (ABAS), International Conference- Budapest, Hungary.
- [7] Mwasalwiba, Ernest Samwel. (۲۰۱۰). "Entrepreneurship education: a review of its objectives, teaching methods, and impact indicators", Education + Training, Vol. ۵۲ Iss ۱ pp. ۲۰-۴۷.
- [8] Ertuna, Z.I., & Gurel, E. (۲۰۱۱). The moderating role of higher education on entrepreneurship. Education + Training, ۵۳(۵), ۳۸۷-۴۰۲.

Archive of SID